

Odkaz:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 28. února 1991, Stergios Delimitis proti Henninger Bräu AG, věc C-234/89, Recueil 1991¹

Klíčová slova:

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Oberlandesgericht Frankfurt nad Mohanem. Hospodářská soutěž – Smlouvy o dodávkách piva – Ovlivnění obchodu uvnitř Společenství – Bloková výjimka – Příslušnost vnitrostátních soudů

Předmět:

O výkladu článku 85 Smlouvy o EHS a nařízení Komise (EHS) č. 1984/83 ze dne 22. června 1983 o použití čl. 85 odst. 3 Smlouvy na kategorie dohod o výhradním odběru

Skutkové okolnosti:

ZPRÁVA K JEDNÁNÍ

ve věci C-234/89

I – Skutkové okolnosti a řízení

1. Právní rámec

Nařízení Rady č. 19/65/EHS ze dne 2. března 1965 o použití čl. 85 odst. 3 Smlouvy na určité kategorie dohod a jednání ve vzájemné shodě (Úř. věst. 36, s. 533) zmocňuje Komisi, aby prohlásila čl. 85 odst. 1 za nepoužitelný pro určité kategorie dohod a jednání ve vzájemné shodě. Na základě tohoto nařízení přijala Komise nařízení (EHS) č. 1984/83 ze dne 22. června 1983 o použití čl. 85 odst. 3 Smlouvy na kategorie dohod o výhradním odběru (Úř. věst. L 173, s. 5, opravený Úř. věst. 1984, L 79, 23. 3. 1984, s. 38). Ve sdělení ze stejného dne (Úř. věst. C 101, s. 2) Komise uvádí hlavní kritéria, podle kterých posuzuje, zda se na dohody vztahuje toto nařízení.

Nařízení č. 1984/83 (dále jen „nařízení“) vymezuje tři druhy dohod o výhradním odběru, z nichž prvním jsou dohody o výhradním odběru krátkého a střednědobého trvání ve všech hospodářských odvětvích, zatímco další dva zahrnují dlouhodobé dohody o výhradním odběru, uzavírané za účelem dalšího prodeje piva v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů, a dohody o prodeji ropných produktů u čerpacích stanic. Hlava II obsahuje zvláštní ustanovení pro dohody o dodávkách piva.

Ustanovení čl. 6 odst. 1 nařízení definuje dohody, na něž se vztahuje bloková výjimka. Jsou to dohody uzavírané pouze mezi dvěma podniky, kde jedna strana, další prodejce, se dohodne se stranou druhou, dodavatelem, že v souvislosti s udělením zvláštních obchodních nebo finančních výhod bude nakupovat pouze od dodavatele určitá piva, nebo určitá piva a určité jiné nápoje blíže určené v dohodě o dalším prodeji v prostorách užívaných k prodeji a konzumaci nápojů označených v dohodě.

Podle výše uvedeného sdělení Komise z roku 1983 (dále jen „sdělení“) musí být piva a jiné nápoje, na něž se vztahuje závazek výhradního odběru, blíže určena v dohodě svou značkou nebo názvem. Závazek výhradního odběru lze dalšímu prodejci uložit pouze pro nápoje, kterými dodavatel disponuje v době vstupu dohody v platnost. Jakékoli rozšíření tohoto

¹ Jednací jazyk: němčina

závazku musí být předmětem nové dohody, která bude opět podléhat ustanovení hlavy II nařízení.

V článku 7 nařízení je uveden výčet dalších omezení soutěže, na která se vztahuje bloková výjimka. Komise ve svém sdělení dává na vědomí, že považuje tento výčet za taxativní.

Ustanovení čl. 8 odst. 1 stanoví obecné podmínky, za jakých je dán nárok na blokovou výjimku. Sdělení přidává některá upřesnění: i když například umístění hracích automatů v pronajatých prostorách může být v zásadě podmíněno souhlasem majitele, jednání mnoha majitelů, kteří nechávají nájemce uzavřít smlouvy o umístění hracích automatů pouze s jimi doporučenými podniky, je neslučitelné s ustanoveními nařízení.

Aby byl dán nárok na výjimku uvedenou v nařízení, musí dohody týkající se prostor, které dodavatel pronajímá prodejci nebo mu umožňuje, aby je užíval na základě jiného právního či skutkového důvodu, mimoto splňovat specifickou podmínku: dohody musí dalším prodejci poskytovat právo získávat od jiných podniků nápoje, s výjimkou piva, dodávané podle dohody, jestliže tyto podniky nabízejí výhodnější podmínky, jakož i nápoje, s výjimkou piva, které jsou stejného druhu jako nápoje dodávané podle dohody, ale mají jiné značky, pokud je dodavatel nenabízí [čl. 8 odst. 2 písm. b)].

Podle článku 9, který odkazuje na některá obecná ustanovení uvedená v hlavě I, smí smlouva ukládat prodejci závazek nakupovat celý sortiment zboží a minimální množství zboží, které podléhá závazku výhradního odběru, prodávat smluvní zboží pod značkou, nebo balené či prezentované tak, jak určí dodavatel, jakož i dělat reklamu. Podle sdělení však mají nad závazkem nakupovat minimální množství primát práva, která nájemci přiznává čl. 8 odst. 2 písm. b).

2. Skutkové okolnosti

Dne 14. května 1985 uzavřel Stergios Delimitis smlouvu s pivovarem Henninger Bräu AG. Článek 1 této smlouvy stanoví, že pivovar pronajímá panu Delimitisovi kavárnu ve Frankfurtu nad Mohanem.

Článek 6 smlouvy ukládá nájemci této kavárny závazek odebírat produkty a zboží pivovaru, pokud jde o točená piva, piva v lahvích a v plechovkách, a zásobovat se, pokud jde o nealkoholické nápoje, u dceřiných společností pivovaru. Nákup piv a nealkoholických nápojů od jiných podniků, které mají sídlo ve Spolkové republice Německo, je zakázán. Sortiment vyplyne pokaždé z platného ceníku pivovaru a jeho dceřiných společností. Nájemce je však oprávněn nakupovat piva a nealkoholické nápoje od podniků, které mají sídlo v jiných členských státech, ne však od podniků sídlících v jiné zemi.

Článek 6 smlouvy mimoto stanoví, že nájemce musí nakoupit minimální množství 132 hektolitrů piva ročně a že jej musí prodávat v pronajatých prostorách. V případě odběru menšího množství je povinen zaplatit náhradu škody za nesplnění závazku. Výše a výpočet těchto peněžních sankcí se určují způsobem stanoveným v čl. 7 odst. 2 smlouvy.

Podle čl. 7 odst. 8 je pivovar oprávněn vylepovat svou obvyklou reklamu jak v pronajatých prostorách, tak mimo ně. Jiné nosiče reklamy smějí být vylepeny pouze s výslovným písemným souhlasem pivovaru.

V článku 8 jsou uvedeny důvody, které odůvodňují rozvázání smlouvy ze strany pivovaru bez výpovědní lhůty. Pivovar smí ukončit smlouvu, zejména pokud odběr piv od pivovaru dlouhodobě klesne pod 11 hektolitrů měsíčně.

V čl. 12 odst. 12 pak smlouva zakazuje nájemci umisťovat do pronajatých prostor jiné automaty než ty, které dodává Heinz Stadler.

Tato smlouva byla rozvázána dne 31. prosince 1986 na žádost nájemce vzhledem k tomu, že ze zdravotních důvodů již nebyl schopen pokračovat v provozování zmíněné kavárny. V době rozvázání smlouvy pivovar usoudil, že mu nájemce ještě dluží částku 6 032,15 DM. Tato pohledávka se týkala nájemného, paušálního odškodnění za nedodržení závazku minimálního odběru a několika dalších poplatků. Pivovar odečetl 6 032,15 DM od nájemní jistiny, kterou složil pan Delimitis.

Nájemce však měl za to, že pivovaru žádné peníze nedluží, a že provedený odpočet byl proto protiprávní. V této souvislosti tvrdil, že smlouva ze dne 14. května 1985 nemohla mít žádný právní účinek, neboť nebyla řádně uzavřena, a že je od počátku neplatná na základě čl. 85 odst. 2 Smlouvy o EHS. Smlouva je totiž údajně v rozporu s čl. 85 odst. 1 a nevztahuje se na ni bloková výjimka stanovená nařízením.

3. Spor v původním řízení

Aby pan Delimitis dosáhl vrácení odečtené částky, zažaloval pivovar Henninger Bräu AG u Landgericht ve Frankfurtu nad Mohanem.

Rozsudkem ze dne 10. února 1988 Landgericht žalobu zamítl. Pokud jde o slučitelnost sporné smlouvy s článkem 85, Landgericht usoudil, že smlouva neovlivňuje obchod mezi členskými státy, neboť ponechává nájemci možnost zásobovat se v jiných členských státech než ve Spolkové republice Německo. I kdyby se mělo za to, že smlouva je částí souboru smluv o dodávkách piva, nebylo by řešení odlišné. Cílem jednotlivých smluv je totiž upravit konkrétní situace a nelze je považovat za celek, jehož společným cílem je omezit hospodářskou soutěž na společném trhu. Za těchto okolností nesejde na tom, že předmětná smlouva nesplňuje ve všech ohledech podmínky pro blokovou výjimku.

Pan Delimitis se proti rozsudku ze dne 10. února 1988 odvolal k Oberlandesgericht ve Frankfurtu nad Mohanem.

4. Předběžné otázky

Oberlandesgericht usoudil, že k vyřešení sporu je nutno nejprve předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se slučitelnosti smluv o dodávkách piva s pravidly hospodářské soutěže Společenství. Krom toho mínil, že Soudní dvůr může při této příležitosti podrobně vyložit svou judikaturu v dané oblasti. Proto se Oberlandesgericht rozhodl usnesením ze dne 13. července 1989 položit Soudnímu dvoru tyto předběžné otázky:

„A — 1) Mohla by smlouva o dodávce piva obsahující dohodu o výhradním odběru, jako je smlouva, kterou spolu uzavřeli účastníci řízení, sama o sobě *citelně* ovlivnit obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS, protože v členském státě patří do ‚souboru‘ obdobných smluv o dodávkách piva — ať jde o jakýkoli pivovar — a protože způsobilost ovlivnit obchod mezi státy je posuzována podle účinků, které má pro trh tento *soubor smluv*?

2) V případě kladné odpovědi na otázku 1:

Jaký musí být procentní podíl těchto závazků v členském státě, aby byl citelně ovlivněn obchod mezi státy? Postačí k tomu procentní podíl závazků přibližně ve výši 60 %, který Komise Evropských společenství zaznamenala ve Spolkové republice Německo?

3) V případě záporné odpovědi na otázku 1:

Mohou být kumulativní účinky na trh všech smluv o dodávce piva uzavřených ve Spolkové republice Německo, které obsahují závazek výhradního odběru nebo konkrétní smluvní ujednání sledující tento cíl, určeny na základě rozsáhlého

zkoumání daného kontextu? Jaká jsou kritéria rozhodná pro toto zkoumání a jsou obzvláště významné tyto aspekty:

- velikost pivovaru, který ukládá závazky;
- objem prodeje, kterého se týká jednotlivá smlouva;
- objem prodeje vyplývající ze ‚souboru‘ obdobných smluv;
- počet, délka trvání a objem převzatých závazků a podíl, jaký představují v porovnání s množstvím prodaným distributory, kteří nejsou smluvně vázáni;
- závazky převzaté provozovatelem v rámci pronájmu vůči pivovaru, skladovateli nápojů nebo pronajímateli;
- objem dodávek do prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů ze strany velkoobchodatelů, kteří nepřevzali závazek;
- objem závazků převzatých vůči zahraničním výrobcům;
- četnost převzatých závazků ve vymezených zeměpisných oblastech;
- porovnání s prodejem uskutečněným mimo prostory užívané k prodeji a konzumaci nápojů, trend prodeje v tomto odvětví;
- možnost zřídit nebo odkoupit další prodejní jednotky?

4) V případě kladné odpovědi na otázku 1 nebo na otázku 3:

Není smlouva o odběru piva, která výslovně povoluje provozovateli nakupovat pivo z jiných členských států (otevřená doložka), ze zásady nezpůsobilá ovlivnit obchod mezi státy, nebo to také závisí na tom, zda a v jakém rozsahu je sjednáno minimální množství odběru a na způsobu, jakým jsou upravena práva pivovaru (náhrada škody, rozvázání smlouvy) v případě, že bude odebráno menší množství?

B — 1) Jsou splněny podmínky pro blokovou výjimku stanovené v článku 1 a čl. 6 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1984/83, jestliže nápoje, na něž se vztahuje závazek výhradního odběru, nejsou vyjmenovány v textu smlouvy, ale je ujednáno, že sortiment pokaždé vyplyne z platného sazebníku pivovaru?

2) Neplatí pro celou smlouvu o nákupu piva výjimka ze zákazu stanoveného v čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS daná nařízením (EHS) č. 1984/83, jak se může zdát z ustanovení čl. 2 odst. 1 výše uvedeného nařízení ve spojení s bodem 17 sdělení Komise ze dne 22. června 1983 k nařízením (EHS) č. 1983/83 a (EHS) č. 1984/83, jestliže obsahuje závazek odběru nealkoholických nápojů *bez* doložky o nejvýhodnějších podmínkách ve smyslu čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení (EHS) č. 1984/83, nebo tato skutečnost způsobuje v souladu s čl. 85 odst. 2 Smlouvy o EHS pouze to, že je *tento* konkrétní závazek odběru od počátku neplatný, neboť sám o sobě je podle čl. 2 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1984/83 tento závazek přípustný?

C — Musí být pro smlouvu o nákupu piva, na kterou se vztahuje článek 85 Smlouvy o EHS a jež nesplňuje podmínky pro blokovou výjimku dané nařízením (EHS) č. 1984/83, vždy žádáno o individuální výjimku, nebo je vnitrostátní soud oprávněn považovat

tuto smlouvu za platnou v případech, kdy se vyskytuje malá odchylka od ustanovení nařízení o blokové výjimce?“

5. Řízení

Předkládací usnesení bylo zapsáno do rejstříku Soudního dvora dne 27. července 1989.

V souladu s článkem 20 Protokolu o statutu Soudního dvora EHS byla písemná vyjádření předložena Stergiosem Delimitisem, žalobcem v původním řízení, zastoupeným Hansem Thiemem, advokátem z advokátní komory ve Frankfurtu nad Mohanem, pivovarem Henninger Bräu AG, žalovaným v původním řízení, zastoupeným Gerdem Bechtem, advokátem z advokátní komory ve Frankfurtu nad Mohanem, vládou Francouzské republiky, zastoupenou Edwige Belliard, náměstkyní ředitele správy právních věcí na ministerstvu zahraničních věcí, a Markem Giacominiem, tajemníkem pro zahraniční věci na též ministerstvu, jako zmocněnci, a Komisí Evropských společenství, zastoupenou svým právním poradcem Norbertem Kochem, jako zmocněncem.

Na základě zprávy soudce zpravodaje a po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta rozhodl Soudní dvůr o zahájení ústní části řízení bez dokazování.

II – Shrnutí písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru

1. K relevanci předběžných otázek

Henninger Bräu poznamenává, že odpovědi na položené otázky by se měly omezit na to, co je nezbytné k vyřešení sporu s původním řízením. Vnitrostátní soud se svými otázkami dotýká problémů, které nejsou pro projednávanou věc relevantní. Pro toto tvrzení svědčí odůvodnění předkládacího usnesení, v němž se uvádí, že Soudní dvůr bude mít při zodpovězení otázek možnost podrobně vyložit svou judikaturu.

2. K prvním čtyřem otázkám

Pan Delimitis podotýká k první otázce, že podle judikatury Soudního dvora by jedna smlouva o dodávce piva obsahující závazek výhradního odběru mohla ovlivnit obchod mezi členskými státy. Taková smlouva patří do souboru obdobných smluv, které mají kumulativní účinky na obchod mezi členskými státy. Tyto účinky mohou podle pana Delimitise vést k citelnému ovlivnění obchodu mezi státy, jestliže se tento soubor smluv týká 40-50 % prostor užívaných k prodeji a konzumaci nápojů v členském státě nebo obratu dosaženého v těchto prostorách. *Pan Delimitis* poznamenává, že 60% podíl zmíněný ve druhé otázce by měl každopádně stačit k tomu, aby šlo o citelné ovlivnění.

Vzhledem k tomu, že odpověď na první otázku je kladná, není již namístě odpovídat na třetí otázku. Některá z kritérií vyjmenovaných v této otázce by však mohla být relevantní pro stanovení, do jaké míry je ovlivněn obchod mezi státy. Objem prodeje plynoucí ze souboru obdobných smluv by tak měl být brán v úvahu při výpočtu procentního podílu prostor užívaných k prodeji a konzumaci nápojů vázaných závazkem výhradního odběru. Počet, délka trvání a objem převzatých závazků, jakož i poměrný podíl, jaký představují v porovnání s množstvím prodaným distributory, kteří nejsou smluvně vázáni, mohou mít rovněž určitý význam, a stejně tak i objem dodávek ze strany velkoobchodatelů, kteří nepřevzali závazek.

Pan Delimitis se dále domnívá, že procentní podíl závazků by měl být určován ve vztahu k referenčnímu trhu, jehož zeměpisná rozloha je oblastního rázu. Smlouvy uzavřené v oblasti s nízkým procentem závazků nemusí citelně ovlivnit obchod uvnitř Společenství. Pokud jde o referenční trh pro dotčený výrobek, *pan Delimitis* má za to, že se omezuje na pivo prodávané v prostorách užívaných k prodeji a konzumaci nápojů. Prodej v maloobchodech je odlišným

trhem. Tento rozdíl vyplývá ze skutečnosti, že pivovary zavedly pro každou z obou prodejních sítí jinou strukturu cen.

Pan Delimitis naopak soudí, že kritéria uvedená ve třetí otázce nejsou důležitá z hlediska zkoumání účinků souboru smluv na obchod mezi státy. Zvláštnosti jednotlivých smluv, které tvoří tento soubor, jsou bezvýznamné. Není důležité zjišťovat objem prodeje, jehož se týká jednotlivá smlouva, ani zda je provozovatel vázán vůči pivovaru, skladovateli nápojů nebo pronajímateli. Spíše je třeba analyzovat globální dopad souboru smluv na soutěžní postavení jiných pivovarů a na jejich možnosti proniknout na německý trh. V tomto ohledu není důležité, zda soubor zahrnuje i smlouvy uzavřené se zahraničními pivovary a zda se skládá ze smluv uzavřených s malým počtem velkých pivovarů nebo s velkým počtem malých pivovarů.

Pan Delimitis konečně poznamenává ke čtvrté otázce, že smlouva o dodávce piva s otevřenou doložkou je s to ovlivnit obchod mezi členskými státy, jestliže stanoví minimální množství odběru, jehož nedodržení má za následek uložení sankcí. Taková smlouva má na obchod mezi státy stejný účinek jako ujednání o výhradním odběru, pokud uložené minimální množství přibližně odpovídá potřebám daných prostor.

Podle pivovaru *Henninger Bräu* se první čtyři otázky týkají použití čl. 85 odst. 1 na smlouvy o dodávkách piva obecně. Pivovar poznamenává, že tyto otázky opomíjejí skutečnost, že sporná smlouva nespadá do kategorie běžných smluv o dodávce piva: neobsahuje totiž žádný závazek výhradního odběru, který je pro tuto kategorii dohod charakteristický, neboť se omezuje na závazek odběru minimálního množství. Navíc je to „otevřená“ smlouva, která umožňuje kavárníkovi zásobovat se v jiných členských státech. Vzhledem k těmto zvláštnostem je tedy v první řadě třeba zkoumat, zda taková specifická smlouva může splňovat podmínky pro použití čl. 85 odst. 1.

Henninger Bräu upřesňuje, že použitelnost uvedeného ustanovení nevyplývá automaticky z judikatury Soudního dvora v oblasti smluv o dodávkách piva. Zmíněná judikatura se týká pouze smluv, v nichž je výslovně uložen závazek výhradního odběru.

Je především nutné posoudit, zda smlouva jako ta, která je předmětem projednávané věci, omezuje hospodářskou soutěž. Pouhá skutečnost, že smlouva omezuje svobodu jednání smluvních stran, není nutně omezením hospodářské soutěže ve smyslu čl. 85 odst. 1. Taková omezení svobody mohou být totiž nezbytná k řádnému působení smlouvy, jejíž účinky nepoškozují soutěžní postavení jiných pivovarů nebo zájmy spotřebitelů.

Henninger Bräu v tomto ohledu upřesňuje, že závazek odběru minimálního množství je nezbytný k řádnému působení smluv, jako je ta, která je předmětem projednávané věci. Takové smlouvy vedou ke zlepšení prodeje a služeb zákazníkům tím, že posilují soutěž mezi různými značkami piva; nebyly by uzavírány, kdyby pivovary neměly jistotu, že prodají minimální množství piva. Závazek odběru takového množství tedy vyvažuje obchodní nebo finanční výhody, které pivovar uděluje nájemci. Vzhledem k těmto důvodům je smlouva, jako je smlouva uzavřená dne 14. května 1985, ve které závazek odběru minimálního množství splňuje požadavek přiměřenosti, vyňata ze zákazu stanoveného v čl. 85 odst. 1.

Pokud jde o ovlivnění obchodu mezi členskými státy, *Henninger Bräu* podotýká, že smlouva obsahující otevřenou doložku nemůže ze své podstaty ovlivnit obchod. Taková smlouva nijak nebrání vzájemnému hospodářskému pronikání mezi členskými státy. Toto odůvodnění platí podle *Henninger Bräu* i pro otevřené smlouvy, v nichž je stanoven závazek odběru minimálního množství. *Henninger Bräu* připomíná, že tento závazek by měl být analyzován pouze z hlediska zvýšení rentability investic dotyčného pivovaru.

I kdyby Soudní dvůr shledal, že smlouva, jako je ta, která je předmětem projednávané věci, omezuje hospodářskou soutěž a ovlivňuje obchod mezi státy, nebylo by podle Henninger Bräu možné hodnotit toto omezení a ovlivnění jako citelná. Henninger Bräu v tomto ohledu poznamenává, že ve sporné smlouvě je stanoven závazek odběru pouhých 132 hektolitřů ročně a že se jedná o ryze vnitrostátní dohodu. Taková smlouva může mít pouze výjimečně škodlivý účinek na obchod mezi členskými státy, i kdyby se braly v úvahu kumulativní účinky vyplývající ze souboru smluv, k němuž patří uvedená smlouva. Proto je třeba upřesnit výjimečné podmínky, za kterých mohou tyto smlouvy zakládat citelné účinky. V tomto ohledu je nutné se odkázat na kritéria, která uvedl generální advokát Roemer ve svém stanovisku ze dne 21. listopadu 1967 (rozsudek ze dne 12. prosince 1967, Brasserie de Haecht, 23/67, Recueil, s. 525). Tato kritéria odpovídají procentní výši závazků, o níž se zmiňuje vnitrostátní soud ve své druhé otázce, a aspektům vyjmenovaným ve třetí otázce.

Henninger Bräu podotýká, že uplatnění uvedených kritérií v projednávaném případě přísluší vnitrostátnímu soudu. Soudní dvůr by mu však měl poskytnout vodítko, jak vymezit trh; bez takového vymezení by bylo pro vnitrostátní soud obtížné uplatnit relevantní kritéria. Relevantní trh se neomezuje na trh piva prodávaného v hotelech, restauracích a kavárnách, ale zahrnuje celý trh piva včetně toho, které se prodává v maloobchodech. Pokud jde o zeměpisný rozsah referenčního trhu, Henninger Bräu soudí, že odpovídá území Spolkové republiky Německo. Pomocí kritérií pro posuzování kumulativních účinků souboru smluv lze vskutku určit, zda je vnitrostátní trh uzavřen před hospodářskou soutěží ze strany podniků z jiných členských států.

Henninger Bräu na závěr podotýká, že uplatnění uvedených kritérií musí nutně vést k závěru, že sporná smlouva je slučitelná s čl. 85 odst. 1.

Francouzská vláda poznamenává, že podle judikatury Soudního dvora musí vnitrostátní soudce při posuzování, zda je ovlivněn obchod uvnitř Společenství, přihlídnout k tomu, že v daném členském státě existují obdobné smlouvy, které uzavřel daný pivovar se svými nájemci i konkurenčními pivovary. Ohledně druhé otázky francouzská vláda podotýká, že je těžké stanovit *in abstracto* maximální možné procento, při jehož překročení může soubor dohod o dodávkách piva ovlivnit obchod uvnitř Společenství. Ve specifickém hospodářském a právním kontextu však může vysoké procento vážně nasvědčovat citelnému ovlivnění.

Pokud jde o čtvrtou otázku, francouzská vláda poznamenává, že podle nařízení může být nájemci uložen závazek odběru minimálního množství zboží. Zdůrazňuje však, že podle sdělení nesmí být takový závazek formulován nebo uplatňován tak, aby nabyl podoby nařízením nepovoleného omezení. Tak by tomu bylo v případě, kdyby požadované minimální množství bylo nadměrné a kdyby jej navíc provázal režim sankcí nepřiměřený cíli nařízení. Závazek odběru minimálního množství plně pokrývajícího poptávku daných prostor užívaných k prodeji a konzumaci nápojů představuje omezení hospodářské soutěže, na které se nemůže vztahovat bloková výjimka stanovená nařízením. Takový závazek brání nájemcům zásobovat se v jiných členských státech a tím rozděluje společný trh.

Komise poznamenává, že první a třetí otázka spolu úzce souvisejí; týkají se zjištění, jaká kritéria mají být použita pro posouzení účinků smlouvy o dodávce piva na obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 85 odst. 1. Odpovědi na tyto otázky by měly zejména objasnit, zda je nutno vzít v úvahu pouze skutečnost, že taková smlouva patří k souboru obdobných smluv, nebo zda mají být naopak brána v úvahu jiná kritéria.

Před určením relevantních kritérií pro posuzování je třeba definovat trh, na němž se projevují účinky smlouvy o dodávce piva. Trh daného výrobku se omezuje na trh piva, které se prodává v hotelech, restauracích a kavárnách a nezahrnuje trh piva prodávaného v maloobchodech. Jsou to dva odlišné trhy. Prodej v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů má totiž

své charakteristické rysy: zahrnuje poskytování služeb vyžadujících specifické vybavení a účtují se za něj ceny vyšší než ceny v maloobchodech. Mezi oběma trhy však existuje vzájemná závislost: prodejem v maloobchodech může pivo zahraničního výrobce získat určité renomé, které nemělo v době, kdy proniklo na trh v prostorách užívaných k prodeji a konzumaci nápojů.

Referenčním trhem ze zeměpisného hlediska je Spolková republika Německo. Komise konstatuje, že smlouvy o dodávkách piva se obvykle uzavírají na vnitrostátní úrovni.

Komise dále poznamenává, že podle judikatury Soudního dvora musí být smlouva posuzována ve svém hospodářském a právním kontextu. Co se týče smluv o výhradním odběru piva, Soudní dvůr rozhodl, že je zejména namístě přihlížet k existenci obdobných smluv (výše uvedený rozsudek ze dne 12. prosince 1967, Brasserie de Haecht). Jedná se nejen o smlouvy, které uzavřel daný pivovar s kavárníky, ale i o smlouvy, které uzavřely jiné pivovary s kavárníky (rozsudek ze dne 18. března 1970, Bilger v. Jehle, 43/69, Recueil, s. 127). Souhrn těchto stejných smluv může ve svém důsledku ztížit přístup na referenční trh konkurenčním pivovarům.

V této souvislosti Komise upozorňuje, že její sdělení o méně významných dohodách ze dne 3. září 1986 (Úř. věst. C 231) neplatí, existují-li na referenčním trhu souběžné dohody. Existence souboru obdobných smluv však je pouze jedním z mnoha faktorů, podle nichž se určí, zda je přístup na referenční trh citelně blokován. Komise se v tomto ohledu domnívá, že zvláštnosti jednotlivé smlouvy neskýtají v tomto obecném kontextu relevantní východiska pro posuzování. Jde o to zjistit, zda je blokován přístup na referenční trh a zda toto blokování plyne ze souhrnu veškerých globálně zvažovaných překážek. Otázka, zda je přispění k tomuto kumulativnímu účinku malé, nebo velké, je nepodstatná.

Komise má nicméně za to, že na některých specifických trzích může zkoumání globálního dopadu souboru dohod zacházet příliš daleko. V tomto rámci Komise poukazuje na to, že 27 největších německých pivovarů vyrábí přibližně 50 % piva vyrobeného ve Spolkové republice Německo a že 100 největších pivovarů dosahuje celkového podílu 86 %. Malé pivovary (s roční výrobou nejvýše 100 000 hektolitrů) se na tomto trhu podílejí pouhými 10 %. Komise se ptá, zda mohou být kumulativní účinky dohod uzavřených těmito malými pivovary ještě považovány za citelné vzhledem ke skutečnosti, že velké pivovary většinou dodržují ustanovení nařízení, které zaručuje, že německý trh je do určité míry otevřený pro výrobce z jiných členských států. Komise v tomto ohledu oznamuje, že bude k této otázce přihlížet při výkonu své posuzovací pravomoci v oblasti hospodářské soutěže.

V každém případě má být při určování globálního dopadu kumulativních účinků brán ohled na následující kritéria. Především je třeba porovnat počet prostor užívaných k prodeji a konzumaci nápojů, které jsou vázány závazkem výhradního odběru, s počtem takových prostor, které mají „svobodu rozhodování“. Takové porovnání by se mělo rovněž provést, pokud jde o objem piva prodaného v každém z obou druhů příslušných prostor. Při uplatnění těchto dvou kritérií by se také mělo vzít v úvahu, jaká je možnost prodeje v maloobchodech: kdyby se ukázalo, že prakticky žádná, stačil by relativně malý počet smluvně vázaných prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů nebo relativně omezený objem piva prodávaný v těchto prostorách k určení, že účinek je citelně omezující. Daří-li se naopak zahraničním pivovarům prodávat prostřednictvím maloobchodů značné množství, muselo by jít o velký počet a velký objem, aby se došlo k těmto zjištěním. V této souvislosti je také nutno zkoumat míru nasycenosti trhu. Vysoká míra nasycenosti by ztížila přístup na trh, i kdyby bylo procento závazků poměrně nízké.

Komise dále upozorňuje, že délka trvání závazků a různé druhy nápojů, kterých se tyto závazky týkají, jakož i možnost otevřít nové prodejní jednotky nejsou rozhodujícími kritérii.

Mohou sehrát okrajovou roli, pokud je procento závazků relativně nízké, jejich uplatnění však brání praktické obtíže způsobené nedostatkem statistických údajů.

Ostatní kritéria uvedená ve třetí otázce jsou podle Komise bezvýznamná. Není relevantní, zda jsou kavárníci vázáni vůči zahraničním výrobcům, velkoodběratelům nebo pronajímatelům, je-li jim uložen závazek výhradního odběru. Četnost závazků převzatých v určité oblasti také není relevantní vzhledem k tomu, že referenční zeměpisný trh zahrnuje celé území Spolkové republiky Německo.

Ke druhé otázce Komise poznamenává, že soubor smluv, který se týká 30 % prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů v členském státě, již může citelně ovlivnit obchod mezi státy.

Odpověď na čtvrtou otázku závisí podle Komise na tom, zda dotčená smlouva obsahuje závazek odběru minimálního množství, jakož i na tom, jak velké je toto množství v poměru k obvyklému obratu prodejní jednotky. Ukládá-li smlouva odběr relativně velkého minimálního množství, otevřená doložka již nemá z hospodářského hlediska význam, zvláště pokud účinek závazku odběru posilují smluvní sankce. Komise však upřesňuje, že dokonce i „otevřená“ smlouva, která takový závazek neukládá, může za určitých okolností ovlivnit obchod mezi členskými státy. Otevřená smlouva by totiž mohla poškodit soutěžní postavení zahraničních pivovarů, které hodlají proniknout na německý trh zřízením prodejen v tomto členském státě.

3. K páté a šesté otázce (nařízení č. 1984/83)

Pan Delimitis poznamenává k páté otázce, že pouhý odkaz na platný ceník pivovaru nesplňuje požadavky čl. 6 odst. 1 nařízení. Takový odkaz by pivovaru umožnil měnit rozsah závazků změnou sazebníku. Podle čl. 6 odst. 1 musí být naopak sortiment, na nějž se vztahuje závazek odběru, blíže určený.

Pokud jde o šestou otázku, pan *Delimitis* podotýká, že nedodržení čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení nezpůsobuje automaticky neplatnost smlouvy; na smlouvu se pouze již nevztahuje bloková výjimka stanovená nařízením. Stále zůstává možnost požádat o individuální výjimku.

Na doplnění svých odpovědí na obě otázky pan *Delimitis* zdůrazňuje, že sporná smlouva je v rozporu s nařízením v jiných ohledech. Ustanovení čl. 7 odst. 8 smlouvy, jež zakazuje vylepování nosičů reklamy bez výslovného písemného souhlasu pivovaru, porušuje čl. 7 odst. 1 písm. c) nařízení. Krom toho ustanovení smlouvy, která upravují umístování hracích automatů, nemají oporu v nařízením. Pan *Delimitis* se navíc domnívá, že čl. 2 odst. 3 písm. b) nařízení brání uložení závazku odběru množství, které překračuje potřeby kavárníka. Sporná smlouva však takový závazek obsahuje.

Ve svých vyjádřeních k páté otázce *Henninger Bräu* uznává, že sporná smlouva není v souladu s čl. 6 odst. 1 nařízení, jak jej ve svém sdělení vykládá Komise. *Henninger Bräu* se však domnívá, že z praktických důvodů by byl vhodný méně striktní výklad. Kdyby se totiž dodržoval výklad podaný ve sdělení, bylo by nutné uzavřít novou smlouvu pokaždé, kdyby si někdo přál změnit sortiment zboží. Pivovary by tudíž musely uzavírat nové dohody se stovkami nebo tisíci dalších prodejců kvůli každé drobné změně. Pouhý odkaz na cenovou tabulku by byl za těchto okolností praktičtější.

Henninger Bräu má za to, pokud jde o šestou otázku, že na smlouvu se nepřestane vztahovat bloková výjimka, jestliže jedno z jejích ujednání nemá oporu v nařízením. To by v projednávaném případě znamenalo, že by nařízení bylo neúčinné pouze pro závazek odběru jiných nápojů než piva. Tato omezená neúčinnost odpovídá logice nařízení, které rozlišuje mezi dodávkou piva a dodávkou jiných nápojů. Řešení navrhané pivovarem *Henninger Bräu* také přihlíží k okolnosti, že úplné odejmutí blokové výjimky často vede k důsledkům

uvedeným v čl. 85 odst. 2 pro celou smlouvu. Neplatnost celé smlouvy by byla nežádoucí; byla by také nepřiměřená z pohledu soutěžní politiky.

Francouzská vláda poznamenává k páté otázce, že z článků 1 a 6 nařízení jasně vyplývá, že podmínky pro blokovou výjimku nejsou dány, jestliže nápoje, které podléhají závazku odběru, nejsou blíže určeny v dohodě, ale v cenících. Francouzská vláda se v tomto kontextu odkazuje na výklad Komise ve sdělení. Je nakloněna zmírnění tohoto striktního výkladu. Takové zmírnění by podpořilo proniknutí zahraničních piv, neboť pivovarník z jiného členského státu by mohl požádat tuzemského pivovarníka, aby zahrnul nová piva do svých výčtů.

Francouzská vláda ve svých vyjádřeních k šesté otázce zdůrazňuje, že čl. 8 odst. 2 písm. b) rozlišuje dvě různé situace. Ze skutečnosti, že se ve smlouvě toto rozlišení výslovně neobjevuje, nutně nevyplývá, že se na ni nevztahuje bloková výjimka. Vnitrostátnímu soudci přísluší zkoumat, zda smlouva dodržuje, in concreto, výše uvedené ustanovení. Je-li výsledek tohoto zkoumání negativní, je závazek odběru nealkoholických nápojů stížen neplatností podle čl. 85 odst. 2. Neplatnost tohoto závazku však ještě neznamená, že je neplatná celá smlouva. Z judikatury Soudního dvora totiž vyplývá, že se neplatnost týká pouze ujednání smlouvy, která jsou v rozporu s právními předpisy, mohou-li být vydělena z jejího celku.

Komise ve svých vyjádřeních k páté otázce konstatuje, že situace, kdy sortiment, který podléhá závazku odběru, není blíže určen v samotné dohodě, ale v cenové tabulce pivovaru, není v souladu s článkem 6 nařízení, jak je vyložen ve sdělení. Požadavky tohoto ustanovení si lze vysvětlit snahou Komise chránit další prodejce před jednostranným nucením k rozšíření sortimentu ze strany pivovaru.

Ohledně šesté otázky Komise poznamenává, že článek 8 obsahuje podmínky, jimž podléhá udělení blokové výjimky. Z toho vyplývá, že není-li splněna specifická podmínka uvedená v čl. 8 odst. 2, nařízení nemůže být účinné. Články 2 a 7 mimoto upřesňují, že nelze uložit jiné omezení hospodářské soutěže než ta, která jsou upravena v nařízení.

4. K poslední otázce (čl. 85 odst. 2 Smlouvy)

Smlouva o dodávce piva, která spadá pod zákaz uvedený v čl. 85 odst. 1 a na niž se nevztahuje bloková výjimka stanovená nařízením, se podle pana Delimitise může vyhnout sankci podle čl. 85 odst. 2 pouze tehdy, platí-li pro ni individuální výjimka. Výlučnou pravomoc udělit takovou výjimku má Komise.

Podle *Henninger Bräu* má vnitrostátní soud zkoumat slučitelnost smlouvy o dodávce piva s čl. 85 odst. 3 následujícím způsobem. Zprv je třeba určit, je-li nařízení použitelné. Přítomnost jednotlivého ujednání, které nemá oporu v ustanoveních nařízení, nebrání tomu, aby bylo použito, za podmínky, že toto ujednání může být vyděleno z celku smlouvy. Zadruhé má být nařízení v každém případě vykládáno extenzivně, aby se bloková výjimka vztahovala na co nejvíce ujednání. Tento extenzivní výklad vymezení působnosti ustanovení nařízení.

Neúčinnost nařízení však automaticky nezpůsobí neplatnost smlouvy. Vnitrostátní soud může považovat smlouvu za platnou, usoudí-li, že smlouva může být předmětem rozhodnutí o individuální výjimce. Takový přezkum je slučitelný s výlučnou rozhodovací pravomocí Komise ve věci individuálních výjimek. *Henninger Bräu* podotýká, že vnitrostátní soud má pouze analyzovat, zda by sporné smlouvě případně mohla být udělena výjimka. Komise si zachovává výlučnou pravomoc udělit definitivní výjimku. Takový přístup ostatně odpovídá politice decentralizace, kterou Komise provádí v oblasti hospodářské soutěže. Tato politika

vyžaduje větší účast vnitrostátních soudů na uplatňování pravidel hospodářské soutěže Společenství.

Henninger Bräu se domnívá, že v projednávaném případě jde o smlouvu, která je s to získat výjimku. Sporná smlouva totiž dává díky otevřené doložce dalšímu prodejci větší svobodu než smlouvy o výhradním odběru, na něž se vztahuje výjimka daná nařízením.

Francouzská vláda uplatňuje, že pokud nějaká smlouva obsahuje omezení hospodářské soutěže jdoucí nad rámec nařízení, je třeba posoudit účinek těchto nařízení na hospodářskou soutěž a obchod mezi členskými státy. V případě, že jsou omezující účinky shledány jako citelné, může se smlouva vyhnout sankci neplatnosti pouze tehdy, rozhodne-li Komise o udělení individuální výjimky.

Odchylka od ustanovení nařízení způsobuje podle Komise, že nelze uplatnit blokovou výjimku. Při neexistenci individuální výjimky by tudíž smlouvu stihla sankce neplatnosti podle čl. 85 odst. 2. Pouze Komise má pravomoc udělovat individuální výjimky. Pravomoc vnitrostátních soudů se omezuje na zkoumání, zda je smlouva slučitelná s čl. 85 odst. 1, případně na to, že ji prohlásí za neplatnou na základě čl. 85 odst. 2.

Právní otázky:

¹ Usnesením ze dne 13. července 1989 doručeným Soudnímu dvoru dne 27. července téhož roku položil Oberlandesgericht ve Frankfurtu nad Mohanem na základě článku 177 Smlouvy o EHS několik předběžných otázek o výkladu článku 85 Smlouvy o EHS a nařízení Komise (EHS) č. 1984/83 ze dne 22. června 1983 o použití čl. 85 odst. 3 Smlouvy na kategorie dohod o výhradním odběru (Úř. věst. L 173, s. 5, opravený Úř. věst. 1984, L 79, s. 38).

² Tyto otázky byly vzneseny v rámci sporu mezi Stergiosem Delimitisem, bývalým provozovatelem kavárny ve Frankfurtu nad Mohanem (dále jen „provozovatel“), a pivovarem Henninger Bräu AG, usazeným v tomtéž městě (dále jen „pivovar“). Spor se týká zaplacení částky požadované od provozovatele pivovarem po rozvázání, na návrh posledně jmenovaného, smlouvy, kterou spolu uzavřeli dne 14. května 1985.

³ Podle článku 1 této smlouvy pronajímá pivovar provozovateli prostory určené k prodeji a konzumaci nápojů. Článek 6 smlouvy ukládá provozovateli závazek zásobovat se točeným pivem a pivem v lahvích a v plechovkách, výrobky a zbožím pivovaru a nealkoholickými nápoji u dceřiných společností pivovaru. Dotyčný sortiment plyne z platných ceníků pivovaru a jeho dceřiných společností. Provozovatel je však oprávněn nakupovat pivo a nealkoholické nápoje, které nabízejí podniky sídlící v jiných členských státech.

⁴ Článek 6 mimoto stanoví, že provozovatel musí odebrat minimální množství 132 hektolitrů piva ročně. V případě, že odebere menší množství, je povinen zaplatit náhradu škody za nesplnění těchto závazků.

⁵ Provozovatel rozvázal smlouvu dne 31. prosince 1986. Pivovar tehdy usoudil, že mu dotyčný ještě dluží částku 6032,15 DM skládající se z nájemného, paušálního odškodnění za nedodržení závazku minimálního odběru a několika dalších poplatků. Pivovar odečetl výše uvedenou částku od nájemní jistiny, kterou složil provozovatel.

⁶ Provozovatel zpochybnil odpočet provedený pivovarem a obeslal jej k Landgericht ve Frankfurtu nad Mohanem, aby dosáhl vrácení odečtené částky. Na podporu své žaloby mimo jiné uplatnil, že smlouva je od počátku neplatná na základě čl. 85 odst. 2 Smlouvy o EHS. Rozsudkem ze dne 10. února 1988 Landgericht žalobu zamítl. Usoudil, že smlouva neovlivňuje obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 85 odst.

1, zejména z toho důvodu, že ponechává provozovateli možnost zásobovat se v jiných členských státech, a proto je podle Landgericht nepodstatné, že dotčená smlouva nespĺňuje podmínky pro blokovou výjimku stanovenou výše uvedeným nařízením č. 1984/83.

7

Provozovatel se proti rozsudku Landgericht odvolal k Oberlandesgericht ve Frankfurtu nad Mohanem, který považoval za nutné dotázat se nejprve Soudního dvora na slučitelnost smluv o dodávkách piva s pravidly hospodářské soutěže Společenství, a proto mu položil tyto předběžné otázky:

„A — 1) Mohla by smlouva o dodávce piva obsahující dohodu o výhradním odběru, jako je smlouva, kterou spolu uzavřeli účastníci řízení, sama o sobě *citelně* ovlivnit obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS, protože v členském státě patří do ‚souboru‘ obdobných smluv o dodávkách piva — ať jde o jakýkoli pivovar — a protože způsobilost ovlivnit obchod mezi státy je posuzována podle účinků, které má pro trh tento *soubor smluv*?

2) V případě kladné odpovědi na otázku 1:

Jaký musí být procentní podíl těchto závazků v členském státě, aby byl *citelně* ovlivněn obchod mezi státy? Postačí k tomu procentní podíl závazků přibližně ve výši 60 %, který Komise Evropských společenství zaznamenala ve Spolkové republice Německo?

3) V případě záporné odpovědi na otázku 1:

Mohou být kumulativní účinky na trh *všech smluv o dodávce piva uzavřených ve Spolkové republice Německo*, které obsahují závazek výhradního odběru nebo konkrétní smluvní ujednání sledující tento cíl, určeny na základě rozsáhlého zkoumání daného kontextu? Jaká jsou kritéria rozhodná pro toto zkoumání a jsou obzvláště významné tyto aspekty:

- velikost pivovaru, který ukládá závazky;
- objem prodeje, kterého se týká jednotlivá smlouva;
- objem prodeje vyplývající ze ‚souboru‘ obdobných smluv;
- počet, délka trvání a objem převzatých závazků a podíl, jaký představují v porovnání s množstvím prodaným distributory, kteří nejsou smluvně vázáni;
- závazky převzaté provozovatelem v rámci pronájmu vůči pivovaru, skladovateli nápojů nebo pronajímateli;
- objem dodávek do prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů ze strany velkoobdobatelů, kteří nepřevzali závazek;
- objem závazků převzatých vůči zahraničním výrobcům;
- četnost převzatých závazků ve vymezených zeměpisných oblastech;
- porovnání s prodejem uskutečněným mimo prostory užívané k prodeji a konzumaci nápojů, trend prodeje v tomto odvětví;
- možnost zřídit nebo odkoupit další prodejní jednotky?

4) V případě kladné odpovědi na otázku 1 nebo na otázku 3:

Není smlouva o odběru piva, která výslovně povoluje provozovateli nakupovat pivo z jiných členských států (otevřená doložka), ze zásady nezpůsobilá ovlivnit obchod mezi státy, nebo to také závisí na tom, zda a v jakém rozsahu je sjednáno minimální množství odběru, a na způsobu, jakým jsou upravena práva pivovaru (náhrada škody, rozvázání smlouvy) v případě, že bude odebráno menší množství?

B — 1) Jsou splněny podmínky pro blokovou výjimku stanovené v článku 1 a čl. 6 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1984/83, jestliže nápoje, na něž se vztahuje závazek výhradního odběru, nejsou vyjmenovány v textu smlouvy, ale je ujednáno, že sortiment pokaždé vyplyne z platného sazebníku pivovaru?

3) Neplatí pro celou smlouvu o nákupu piva výjimka ze zákazu stanoveného v čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS daná nařízením (EHS) č. 1984/83, jak se může zdát z ustanovení čl. 2 odst. 1 výše uvedeného nařízení ve spojení s bodem 17 sdělení Komise ze dne 22. června 1983 k nařízením (EHS) č. 1983/83 a (EHS) č. 1984/83, jestliže obsahuje závazek odběru nealkoholických nápojů bez doložky o nejvýhodnějších podmínkách ve smyslu čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení (EHS) č. 1984/83, nebo tato skutečnost způsobuje v souladu s čl. 85 odst. 2 Smlouvy o EHS pouze to, že je *tento* konkrétní závazek odběru od počátku neplatný, neboť sám o sobě je podle čl. 2 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1984/83 tento závazek přípustný?

C — Musí být pro smlouvu o nákupu piva, na kterou se vztahuje článek 85 Smlouvy o EHS a jež nesplňuje podmínky pro blokovou výjimku dané nařízením (EHS) č. 1984/83, vždy žádáno o individuální výjimku, nebo je vnitrostátní soud oprávněn považovat tuto smlouvu za platnou v případech, kdy se vyskytuje malá odchylka od ustanovení nařízení o blokové výjimce?“

⁸ Pro podrobnější popis skutkových okolností a právního rámce věci před vnitrostátním soudem, průběhu řízení a písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru se odkazuje na zprávu k jednání. Tyto údaje ze spisu jsou dále převzaty pouze v míře nezbytné pro úvahy Soudního dvora.

⁹ Prvními třemi otázkami pod písmenem A se předkládající soud táže, podle jakých kritérií se má zkoumat, je-li smlouva o dodávce piva v souladu s čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS. Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu pod písmenem A je, zda jsou tato kritéria odlišná, jestliže smlouva o dodávce piva obsahuje otevřenou doložku, která výslovně povoluje provozovateli zásobovat se v jiných členských státech. Otázky pod písmenem B se týkají výkladu nařízení č. 1984/83, zejména článků 6 a 8. Poslední otázka pod písmenem C se vztahuje k pravomoci vnitrostátního soudu uplatnit článek 85 Smlouvy o EHS na smlouvu o dodávce piva, která nesplňuje podmínky pro výjimku stanovené nařízením č. 1984/83.

Ke slučitelnosti smluv o dodávkách piva s čl. 85 odst. 1 Smlouvy

¹⁰ Smlouvy o dodávkách piva většinou stanoví, že dodavatel udělí dalšímu prodejci některé zvláštní obchodní a finanční výhody, například poskytnutí půjček za výhodných podmínek, pronájem prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů za účelem jejich provozování a poskytnutí technického vybavení, movitostí a dalšího zařízení nezbytného k provozování uvedených prostor. V souvislosti s těmito výhodami se další prodejce obvykle zaváže, že bude po určitou dobu nakupovat výrobky uvedené ve smlouvě pouze od dodavatele. S tímto závazkem výhradního

odběru se většinou pojí zákaz prodeje konkurenčních výrobků v prostorách pronajatých od dodavatele.

11 Uzavírání takových smluv má pro dodavatele tu výhodu, že mu zaručují odbytiště, jelikož vzhledem k závazku výhradního odběru a zákazu obchodování s konkurenčními výrobky uloženým dalšímu prodejci zaměří posledně uvedený svou prodejní činnost na distribuci smluvních výrobků. Smlouvy o dodávkách s sebou mimoto nesou spolupráci s dalším prodejcem, což dodavateli dává možnost, aby po dobu trvání smlouvy plánoval svůj prodej a účelně organizoval svou výrobu a distribuci.

12 Smlouvy o dodávkách piva jsou výhodné rovněž pro dalšího prodejce, jelikož mu umožňují proniknout za výhodných podmínek a se zajištěným zásobováním na trh distribuce piva. Díky shodnému zájmu dalšího prodejce a dodavatele na podpoře prodeje smluvních výrobků další prodejce také využívá pomoci ze strany dodavatele, aby byla zaručena kvalita výrobků a služba zákazníkům.

13 I když cílem smluv tohoto druhu není omezení hospodářské soutěže ve smyslu čl. 85 odst. 1, je třeba prověřit, zda jejich výsledkem není vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže.

14 V rozsudku ze dne 12. prosince 1967, Brasserie de Haecht (23/67, Recueil, s. 525) Soudní dvůr rozhodl, že při posuzování účinků takové dohody je nutné přihlídnout k hospodářskému a právnímu kontextu, za jakého byla uzavřena a v němž může spolu s jinými smlouvami přispívat ke kumulativnímu účinku na hospodářskou soutěž. Z uvedeného rozsudku rovněž vyplývá, že kumulativní účinek způsobený několika obdobnými smlouvami je jedním z faktorů, pomocí nichž lze zjistit, zda může být obchod mezi členskými státy ovlivněn případným narušením hospodářské soutěže.

15 V projednávané věci je proto třeba analyzovat účinky, které zakládá smlouva o dodávce piva ve spojení s dalšími smlouvami stejného druhu, na možnost vnitrostátních soutěžitelů nebo soutěžitelů z jiných členských států proniknout na trh spotřeby piva nebo na něm zvětšit svůj podíl, a tím i na škálu výrobků nabízených spotřebitelům.

16 Taková analýza především vyžaduje vymezení relevantního trhu. Ten je v prvé řadě definován podle druhu dotčené hospodářské činnosti, což je v daném případě prodej piva. Ten je provozován jak v maloobchodech, tak v prostorách užívaných k prodeji a konzumaci nápojů. Z hlediska spotřebitele je odvětví prostor užívaných k prodeji a konzumaci nápojů, zahrnující zejména kavárny a restaurace, odlišné od odvětví maloobchodů z toho důvodu, že s prodejem v uvedených prostorách je spojena nejen pouhá koupě zboží, ale také poskytnutí služeb, a že konzumace piva v uvedených prostorách nezávisí především na úvahách ekonomického rázu. Specifičnost prodeje v uvedených prostorách potvrzuje i skutečnost, že pivovary zřídily systémy distribuce inherentní tomuto odvětví, které vyžadují speciální zařízení, a že účtované ceny jsou v tomto odvětví obecně vyšší než prodejní ceny v maloobchodě.

17 Z toho plyne, že referenční trh odpovídá v projednávané věci trhu distribuce piva v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů. Tomuto konstatování neprotiřečí okolnost, že mezi oběma distribučními sítěmi existuje určité vzájemné působení, a sice že prodej v maloobchodě umožňuje novým soutěžitelům uvést ve známost jejich značky a těžit z jejich pověsti, aby pronikli na trh distribuce v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů.

18 Relevantní trh je zadruhé definován ze zeměpisného hlediska. V tomto ohledu je třeba konstatovat, že smlouvy o dodávkách piva se dosud v převážné většině uzavírají na vnitrostátní úrovni. Za těchto okolností je namíste přihlídnout při uplatňování pravidel hospodářské soutěže Společenství k vnitrostátnímu trhu distribuce piva v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů.

19 K posouzení, zda existence souboru několika smluv o dodávkách piva brání přístupu na takto vymezený trh, je dále nutno zkoumat druh a celkový počet těchto smluv. Tento celkový počet zahrnuje všechny obdobné smlouvy, které uzavřelo několik vnitrostátních výrobců s velkým množstvím prodejních jednotek (rozsudek ze dne 18. března 1970, Bilger, 43/69, Recueil, s. 127). Vliv těchto souborů smluv na přístup na trh závisí zejména na početním poměru prodejních jednotek, které jsou ve smluvním vztahu s vnitrostátními výrobci, a prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů, kteří s nimi ve smluvním vztahu nejsou, na délce trvání převzatých závazků, na množství piva, kterého se tyto závazky týkají, jakož i na poměru tohoto množství k množství piva, jež prodají distributoři, kteří nejsou smluvně vázáni.

20 Třebaže je vliv existence souboru obdobných smluv na možnost přístupu na trh velký, nestačí sám o sobě k tomu, aby bylo možné určit, že dotčený trh je nepřístupný, jelikož je pouze jednou ze součástí hospodářského a právního kontextu, ve kterém musí být smlouva posuzována (výše uvedený rozsudek ze dne 12. prosince 1967, 23/67). Je třeba přihlídnout také k dalším faktorům, v první řadě k těm, které mají rovněž vliv na možnost přístupu.

21 V tomto ohledu je třeba zkoumat, zda má nový soutěžitel skutečnou a konkrétní možnost proniknout do souboru smluv zakoupením pivovaru již zavedeného na trhu s celou sítí prodejních jednotek nebo obejít soubor smluv zřízením nových prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů. Za tímto účelem je namíste přihlídnout k právním úpravám a úmluvám o zakoupení společností a o zřizování prodejních jednotek, jakož i k tomu, jaký minimální počet prodejních jednotek je nezbytný k rentabilnímu provozování distribučního systému. Přítomnost velkoodběratelů, kteří nejsou ve smluvním vztahu s výrobcí činnými na trhu, je rovněž faktorem, který může usnadnit přístup na trh novému výrobcí vzhledem k tomu, že posledně uvedený může využít distribučních kanálů provozovaných těmito velkoodběrateli k distribuci vlastního piva.

22 Zadruhé je namíste přihlídnout k podmínkám, za jakých probíhá na referenčním trhu hospodářská soutěž. V tomto ohledu je nutno znát nejen počet a velikost výrobců přítomných na trhu, ale také stupeň nasycenosti trhu a to, zda jsou spotřebitelé věrni stávajícím značkám, neboť je obecně obtížnější proniknout na nasycený trh, kde jsou spotřebitelé věrni malému počtu velkých výrobců než na rozvíjející se trh, na němž působí velký počet malých výrobců, kteří nemají osvědčené značky. Vývoj prodeje piva v maloobchodě poskytuje užitečné informace o vývoji poptávky, a je proto jednou z indicií vypovídající o stupni nasycenosti celého trhu piva. Analýza tohoto vývoje má mimoto určitý význam při hodnocení věrnosti spotřebitelů různým značkám. Stálý růst prodeje piva pod novými značkami může totiž propůjčit majitelům těchto značek renomé, z něhož mohou těžit při přístupu na trh prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů.

23 Zjistí-li se zkoumáním celého souboru obdobných smluv uzavřených na referenčním trhu a dalších součástí hospodářského a právního kontextu, za jakého byla uzavřena předmětná smlouva, že tyto smlouvy nezakládají kumulativní účinek spočívající v uzavření přístupu na tento trh novým vnitrostátním a zahraničním soutěžitelům,

nemohou jednotlivé smlouvy tvořící tento soubor narušit hospodářskou soutěž ve smyslu čl. 85 odst. 1 Smlouvy. Proto se na ně nevztahuje zákaz stanovený v uvedeném ustanovení.

24 Pokud se naopak tímto zkoumáním zjistí, že relevantní trh je nesnadno přístupný, je třeba posoudit, v jaké míře se smlouvy uzavřené daným pivovarem podílejí na kumulativním účinku, který v tomto ohledu zakládá celý soubor obdobných smluv vyskytujících se na tomto trhu. Odpovědnost za tento účinek projevující se uzavřením trhu musí nést pivovary, které k němu přispívají významnou měrou. Smlouvy o dodávkách piva uzavřené pivovary, jež přispívají ke kumulativnímu účinku jen nepatrně, v tom případě nepodléhají zakazu uvedenému v čl. 85 odst. 1.

25 Aby bylo možno posoudit, jak velkou měrou přispívají smlouvy o dodávkách piva uzavřené pivovarem ke kumulativnímu účinku spočívajícímu ve výše zmíněném zablokování, je nutno přihlídnout k postavení smluvních stran na trhu. Toto postavení závisí nejen na tržním podílu pivovaru a skupiny, k níž případně patří, ale také na počtu prodejních jednotek smluvně vázaných k pivovaru nebo k jeho skupině v poměru k celkovému počtu prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů nacházejících se na referenčním trhu.

26 Přispění jednotlivých smluv uzavřených pivovarem k blokování tohoto trhu mimoto závisí na délce jejich trvání. Je-li tato délka zjevně nadměrná ve srovnání s průměrnou délkou trvání smluv o dodávkách piva obecně uzavíraných na relevantním trhu, vztahuje se na jednotlivou smlouvu zákaz podle čl. 85 odst. 1. Pivovar, který má poměrně omezený tržní podíl a smluvně zaváže své prodejní jednotky na mnoho let, může totiž přispět k uzavření trhu stejně významně jako pivovar, který má poměrně silné postavení na trhu a pravidelně v krátkých časových intervalech zprošťuje své prodejní jednotky závazků.

27 Je tedy namístě odpovědět na první tři předběžné otázky, že smlouva o dodávce piva je zakázána podle čl. 85 odst. 1 Smlouvy o EHS, jsou-li splněny dvě kumulativní podmínky. Skutečnost, že sporná smlouva patří na tomto trhu k souboru obdobných smluv, které zakládají kumulativní účinek na hospodářskou soutěž, je pouze jedním z mnoha faktorů pro posouzení, zda je takový trh skutečně těžko přístupný. Zadruhé je nutné, aby sporná smlouva významně přispívala k účinku projevujícímu se zablokováním, který zakládá celý soubor těchto smluv v jejich hospodářském a právním kontextu. Míra, jakou přispívá jednotlivá smlouva, závisí na postavení smluvních stran na relevantním trhu a na délce trvání smlouvy.

Ke slučitelnosti smlouvy o dodávce piva s otevřenou doložkou s čl. 85 odst. 1

28 Smlouva o dodávce piva, která obsahuje otevřenou doložku, se liší od ostatních smluv o dodávkách piva, jež jsou obecně uzavírány, tím, že povoluje dalšímu prodejci nakupovat pivo z jiných členských států. Otevřená doložka omezuje ve prospěch piv z jiných členských států působnost zakazu hospodářské soutěže, který v rámci klasické smlouvy o dodávce piva doplňuje závazek výhradního odběru. Dopad otevřené doložky musí být posuzován podle jejího znění a hospodářského a právního kontextu.

29 Co se týče znění doložky, je namístě konstatovat, že umožňuje jen velmi malé otevření trhu, jestliže pouze povoluje dalšímu prodejci, aby sám nakupoval konkurenční piva v jiných členských státech. Naopak umožňuje větší otevření, dovoluje-li také dalšímu prodejci, aby prodával piva dovezená z jiných členských států jinými podniky.

30 Co se týče hospodářského a právního kontextu doložky, je namístě podotknout, že pokud jako v projednávané věci jedno z dalších ujednání ukládá odběr minimálního množství piv uvedených ve smlouvě, je třeba zkoumat, jak velké je toto množství v poměru k množství piva obvykle prodanému v daných prostorách. Zjistí-li se tímto zkoumáním, že uložené množství je poměrně velké, ztrácí otevřená doložka hospodářský význam a zákaz prodávat konkurenční piva se projevuje v plné míře. To platí zejména tehdy, je-li závazek odběru minimálního množství doprovázen sankcemi.

31 Zjistí-li se výkladem znění otevřené doložky nebo zkoumáním konkrétního účinku smluvních ujednání jako celku v jejich hospodářském a právním kontextu, že omezení působnosti zákazu hospodářské soutěže je pouze hypotetické nebo že nemá hospodářský význam, musí být tato smlouva postavena na roveň klasické smlouvě o dodávce piva. Její posouzení z hlediska čl. 85 odst. 1 Smlouvy musí proto odpovídat posouzení smluv o dodávkách piva obecně.

32 Jinak je tomu, zaručuje-li otevřená doložka vnitrostátnímu nebo zahraničnímu dodavateli piv pocházejících z jiných členských států skutečnou možnost zásobovat danou prodejní jednotku. Smlouva, která obsahuje takovou doložku, nemůže v zásadě ovlivnit obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 85 odst. 1, takže se na ni nevztahuje zákaz uvedený v tomto ustanovení.

33 Na čtvrtou otázku Oberlandesgericht je tedy namístě odpovědět, že smlouva o dodávce piva, která dovoluje dalšímu prodejci nakupovat pivo z jiných členských států, nemůže ovlivnit obchod mezi státy, jestliže toto povolení dává vnitrostátnímu nebo zahraničnímu dodavateli skutečnou možnost zásobovat dalšího prodejce pivem pocházejícím z jiných členských států.

K výkladu čl. 6 odst. 1 nařízení č. 1984/83

34 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda je smlouva o dodávce piva chráněna blokovou výjimkou stanovenou nařízením č. 1984/83, zejména jeho čl. 6 odst. 1, jestliže sortiment, na který se vztahuje závazek výhradního odběru uložený dalšímu prodejci, nevyplývá ze znění smlouvy, ale ze seznamu výrobků opatřeného příslušnou cenovou tabulkou, který v pravidelných časových rozestupech vypracovává dodavatel.

35 Nařízení č. 1984/83 stanoví zvláštní pravidla pro blokovou výjimku smluv o dodávkách piva. Tato pravidla, která se liší od obecných ustanovení platných pro dohody o výhradním odběru, jsou obsažena v článcích 6, 7 a 8 uvedeného nařízení.

36 Z čl. 6 odst. 1 nařízení jasně vyplývá, že závazek výhradního odběru dalším prodejcem se týká pouze určitých piv, nebo určitých piv a určitých jiných nápojů blíže určených v dohodě. Cílem požadavku tohoto bližšího určení je zabránit tomu, aby dodavatel jednostranně rozšířil obsah závazku výhradního odběru. Smlouva o dodávce piva, která, pokud jde o výrobky podléhající závazku výhradního odběru, odkazuje na ceník, jež může dodavatel jednostranně změnit, tento požadavek nesplňuje, a není tudíž chráněna čl. 6 odst. 1.

37 Proto je třeba odpovědět na pátou předběžnou otázku, že podmínky pro použití čl. 6 odst. 1 nařízení č. 1984/83 nejsou splněny, jestliže nápoje, na něž se vztahuje závazek výhradního odběru, nejsou vyjmenovány v samém znění smlouvy, ale je ujednáno, že pokaždé vyplnou z platného ceníku pivovaru nebo jeho dceřiných společností.

K výkladu čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení č. 1984/83

38 Ustanovení čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení č. 1984/83 mimo jiné stanoví, že týká-li se smlouva o dodávce piva prostor, které dodavatel pronajímá dalšímu prodejci nebo mu je dává do užívání, musí smlouva dalšímu prodejci poskytovat právo získávat od jiných podniků nápoje, s výjimkou piva, dodávané podle smlouvy, jestliže tyto podniky nabízejí výhodnější podmínky, kterým se dodavatel není schopen vyrovnat. Předkládající soudce svou šestou předběžnou otázkou zjišťuje, zda se na smlouvu, která nesplňuje tento požadavek, přestává vztahovat bloková výjimka stanovená nařízením jako na celek, nebo zda se důsledky neslučitelnosti s výše uvedeným ustanovením omezují pouze na to smluvní ujednání, které zakazuje dalšímu prodejci získávat od jiných podniků jiné nápoje než pivo.

39 Odpověď na tuto otázku vyplývá ze znění článku 8 nařízení č. 1984/83. Ustanovení čl. 8 odst. 1 výslovně stanoví, že bloková výjimka pro smlouvy o dodávkách piva neplatí, omezují-li některá smluvní ujednání svobodu jednání dalšího prodejce a uzavírá-li se smlouva na nepřiměřeně dlouhou dobu. Odstavec 2 přidává zvláštní podmínky pro smlouvy týkající se pronájmu nebo přenechání do užívání prostor, které jsou určeny k prodeji a konzumaci nápojů. Bloková výjimka pro smlouvy o dodávkách piva stanovená v čl. 6 odst. 1 nařízení tedy přestane platit v celém svém rozsahu, jestliže tyto podmínky nejsou splněny.

40 Avšak skutečnost, že smlouva o dodávce piva nesplňuje podmínky pro blokovou výjimku, nutně neznamená, že je celá smlouva stížena neplatností ve smyslu čl. 85 odst. 2 Smlouvy. Neplatné jsou pouze části dohody zakázané podle čl. 85 odst. 1. Celá smlouva je neplatná jen tehdy, nelze-li tyto části oddělit od samotné dohody (rozsudek ze dne 30. června 1966, *Société technique minière*, 56/65, Recueil, s. 337).

41 Navíc je třeba poukázat na to, že signatáři smlouvy, která není chráněna nařízením o blokové výjimce, mohou nicméně požádat Komisi o vydání rozhodnutí o individuální výjimce, nebo uplatnit, že jsou splněny podmínky jiného nařízení o blokové výjimce pro jiné kategorie dohod (rozsudek ze dne 18. prosince 1986, *VAG France*, 10/86, Recueil, s. 4071).

42 Je tedy namístě odpovědět na šestou předběžnou otázku tak, že bloková výjimka stanovená nařízením č. 1984/83 neplatí pro smlouvu o dodávce piva, jež se týká prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů, které dodavatel pronajímá dalšímu prodejci nebo mu je přenechává do užívání, a jež obsahuje závazek odběru jiných nápojů než piva, jestliže tato smlouva nesplňuje požadavek uvedený v čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení.

K pravomoci vnitrostátního soudce použít článek 85 na dohodu, která není chráněna nařízením o blokové výjimce

43 Poslední otázkou se předkládající soud ptá, jak má na základě pravidel hospodářské soutěže Společenství posoudit smlouvu, která nesplňuje podmínky pro použití nařízení č. 1984/83. Tato otázka nastoluje obecnou otázku procesního rázu týkající se pravomocí, jaké mají Komise a vnitrostátní soudy k uplatnění těchto pravidel.

44 V tomto ohledu je především třeba zdůraznit, že Komise odpovídá za provádění a zaměření politiky hospodářské soutěže Společenství. Přísluší jí vydávat, s výhradou přezkumu Soudu a Soudního dvora, individuální rozhodnutí podle platných jednacích řádů a přijímat nařízení stanovící výjimky. Plnění tohoto úkolu nutně obnáší komplexní posuzování v hospodářské oblasti, zejména je-li třeba posoudit, zda se na dohodu vztahuje čl. 85 odst. 3. Komise má výlučnou pravomoc rozhodovat

o použití tohoto ustanovení na základě čl. 9 odst. 1 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, prvního prováděcího nařízení k článkům 85 a 86 Smlouvy o EHS (Úř. věst. 1962, 13, s. 204).

45 Komise naproti tomu nemá výlučnou pravomoc uplatňovat čl. 85 odst. 1 a článek 86. V tomto ohledu se dělí o pravomoc uplatňovat tato ustanovení s vnitrostátními soudy. Jak totiž upřesnil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 30. ledna 1974, BRT (127/73, Recueil, s. 51), čl. 85 odst. 1 a článek 86 zakládají přímé účinky na vztahy mezi fyzickými osobami a přímo z nich plynou práva pro procesní subjekty, jež tyto vnitrostátní soudy musí chránit.

46 Stejně tak je tomu s ustanoveními nařízení o výjimkách (rozsudek ze dne 3. února 1976, Fonderies Roubaix, 63/75, Recueil, s. 111). Přímá použitelnost těchto ustanovení však nesmí vést k tomu, aby vnitrostátní soudy měnily dosah nařízení o výjimkách tím, že rozšíří jejich působnost na dohody, na které se nevztahují. Takové rozšíření by totiž, bez ohledu na svůj rozsah, zasahovalo do způsobu, jakým Komise vykonala svou zákonodárnou pravomoc.

47 Dále je třeba zkoumat důsledky takového rozdělení pravomocí v případě konkrétního uplatnění pravidel hospodářské soutěže Společenství vnitrostátními soudy. V tomto ohledu je namístě přihlédnout ke skutečnosti, že se může stát, že vnitrostátní soudy vydají rozhodnutí protichůdná k rozhodnutím vydaným nebo zamýšleným Komisí ohledně použití čl. 85 odst. 1 a článku 86 a také čl. 85 odst. 3. Taková protichůdná rozhodnutí by byla v rozporu s obecnou zásadou právní jistoty, a proto je nutno jim předcházet, pokud vnitrostátní soudy rozhodují o dohodách nebo jednáních, o kterých ještě může rozhodnout Komise.

48 Podle ustálené judikatury Soudního dvora nemohou vnitrostátní soudy, neexistuje-li rozhodnutí Komise vydané na základě nařízení č. 17, rozhodnout, že jsou neplatné od počátku podle čl. 85 odst. 2 dohody, které byly uzavřeny před 13. březnem 1962, dnem, kdy uvedené nařízení vstoupilo v platnost, které byly řádně oznámeny (rozsudek ze dne 6. února 1973, Brasserie de Haecht, 48/72, Recueil, s. 77; rozsudek ze dne 14. prosince 1977, De Bloos, 59/77, Recueil, s. 2359). Tyto dohody totiž dočasně platí tak dlouho, dokud o nich nerozhodne Komise (rozsudek ze dne 10. července 1980, Lancôme, 99/79, Recueil, s. 2511).

49 Smlouva, jež je předmětem původního řízení, byla uzavřena dne 14. května 1985 a žádný spisový materiál neukazuje na to, že uvedená smlouva je přesnou reprodukcí vzorové smlouvy uzavřené před 13. březnem 1962 a řádně oznámené (rozsudek ze dne 30. června 1970, Rochas, 1/70, Recueil, s. 515). Zdá se tedy, že smlouva nemá dočasnou platnost. Aby se však současně vyhovělo nutnosti předcházet protichůdným rozhodnutím a povinnosti vnitrostátního soudce rozhodnout o návrhu účastníka řízení, který se domáhá, aby smlouva byla prohlášena za neplatnou od počátku, může vnitrostátní soudce přihlédnout při použití článku 85 k následujícím hlediskům.

50 Nejsou-li zjevně splněny podmínky pro použití čl. 85 odst. 1, a není-li proto příliš pravděpodobné, že Komise rozhodne jinak, může vnitrostátní soud pokračovat v řízení a rozhodnout o sporné smlouvě. Totéž platí, jestliže neslučitelnost smlouvy s čl. 85 odst. 1 je nepochybná a smlouva nemůže být s ohledem na nařízení o výjimkách a předchozí rozhodnutí Komise v žádném případě předmětem rozhodnutí o udělení výjimky podle čl. 85 odst. 3.

51 V tomto ohledu je třeba připomenout, že smlouva může být předmětem takového rozhodnutí pouze tehdy, byla-li oznámena nebo je-li osvobozena od oznamovací povinnosti. Smlouva je osvobozena od oznamovací povinnosti podle čl. 4 odst. 2 nařízení č. 17, jestliže ji uzavírají pouze podniky, které mají státní příslušnost stejného členského státu, a tato smlouva se netýká ani dovozu, ani vývozu mezi členskými státy. Smlouva o dodávce piva může splňovat tyto podmínky, i když je nedílnou součástí souboru obdobných smluv (rozsudek ze dne 18. března 1970, Bilger, 43/69, Recueil, s. 127).

52 Zjistí-li vnitrostátní soud, že sporná smlouva splňuje tyto formální požadavky a usoudí-li, v optice zákonodárné a rozhodovací praxe Komise, že tato smlouva může být případně předmětem rozhodnutí o udělení výjimky, může vnitrostátní soud rozhodnout, že přeruší řízení, nebo vydat předběžná opatření postupem podle svého vnitrostátního procesního práva. O přerušení řízení nebo o vydání předběžných opatření lze rovněž uvažovat, jestliže v rámci použití čl. 85 odst. 1 a článku 86 hrozí riziko, že budou vydána protichůdná rozhodnutí.

53 V tomto kontextu je namístě upřesnit, že vnitrostátní soud má vždy možnost, v mezích použitelného vnitrostátního procesního práva a s výhradou článku 214 Smlouvy, informovat se u Komise na stav řízení, které tato instituce případně zahájila, a na to, jaká je pravděpodobnost, že Komise oficiálně rozhodne o sporné smlouvě na základě ustanovení nařízení č. 17. Vnitrostátní soud se může za stejných podmínek obrátit na Komisi, jestliže konkrétní použití čl. 85 odst. 1 nebo článku 86 působí obzvláštní potíže, aby získal ekonomické a právní údaje, které je mu tato instituce s to poskytnout. Komise je totiž podle článku 5 Smlouvy povinna řádně spolupracovat se soudními orgány členských států, jež mají dbát na provádění a dodržování práva Společenství ve vnitrostátním právním řádu (usnesení ze dne 13. července 1990, Zwartveld, bod 8, C-2/88 Imm., Recueil, s. I-3365).

54 Konečně může vnitrostátní soud za všech okolností přerušit řízení a požádat Soudní dvůr o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 177 Smlouvy.

55 Za těchto podmínek je třeba odpovědět na poslední otázku Oberlandesgericht, že vnitrostátní soud nemůže rozšířit působnost nařízení č. 1984/83 na smlouvy o dodávkách piva, které výslovně nespĺňují podmínky pro výjimku stanovenou tímto nařízením. Vnitrostátní soud nemůže ani prohlásit čl. 85 odst. 1 Smlouvy za neúčinný pro takovou smlouvu na základě odstavce 3 téhož ustanovení. Může však určit, že smlouva je neplatná v souladu s čl. 85 odst. 2, jestliže nabyt jistoty, že smlouva nemůže být předmětem rozhodnutí o udělení výjimky podle čl. 85 odst. 3.

K nákladům řízení

56 Výdaje vzniklé francouzské vládě a Komisi Evropských společenství, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SOUDNÍ DVŮR

o otázkách, které mu předložil Oberlandesgericht ve Frankfurtu nad Mohanem usnesením ze dne 13. července 1989, rozhodl takto:

- 1) Smlouva o dodávce piva je zakázána čl. 85 odst. 1 Smlouvy, jsou-li splněny dvě kumulativní podmínky. Zaprvé je nutné, aby, s přihlédnutím k hospodářskému a právnímu kontextu sporné smlouvy, byl vnitrostátní trh distribuce piva v prostorách určených k prodeji a konzumaci nápojů těžko přístupný soutěžitelům, kteří mohou proniknout na tento trh nebo na něm zvýšit svůj tržní podíl. Skutečnost, že sporná smlouva patří na tomto trhu k souboru obdobných smluv, které zakládají kumulativní účinek na hospodářskou soutěž, je pouze jedním z mnoha faktorů pro posouzení, zda je takový trh skutečně těžko přístupný. Zadruhé je nutné, aby sporná smlouva významně přispívala k účinku projevujícímu se zablokováním, který zakládá celý soubor těchto smluv v jejich hospodářském a právním kontextu. Míra, jakou přispívá jednotlivá smlouva, závisí na postavení smluvních stran na relevantním trhu a na délce trvání smlouvy.
- 2) Smlouva o dodávce piva, která dovoluje dalšímu prodejci nakupovat pivo z jiných členských států, nemůže ovlivnit obchod mezi státy, jestliže toto povolení dává vnitrostátnímu nebo zahraničnímu dodavateli skutečnou možnost zásobovat dalšího prodejce pivem pocházejícím z jiných členských států.
- 3) Podmínky pro použití čl. 6 odst. 1 nařízení Komise (EHS) č. 1984/83 ze dne 22. června 1983 o použití čl. 85 odst. 3 Smlouvy na kategorie dohod o výhradním odběru nejsou splněny, jestliže nápoje, na něž se vztahuje závazek výhradního odběru, nejsou vyjmenovány v samém znění smlouvy, ale je ujednáno, že pokaždé vyplnou z platného ceníku pivovaru nebo jeho dceřiných společností.
- 4) Bloková výjimka stanovená nařízením (EHS) č. 1984/83 neplatí pro smlouvu o dodávce piva, jež se týká prostor určených k prodeji a konzumaci nápojů, které dodavatel pronajímá dalšímu prodejci nebo mu je přenechává do užívání, a jež obsahuje závazek odběru jiných nápojů než piva, jestliže tato smlouva nesplňuje požadavek uvedený v čl. 8 odst. 2 písm. b) nařízení.
- 5) Vnitrostátní soud nemůže rozšířit působnost nařízení (EHS) č. 1984/83 na smlouvy o dodávkách piva, které výslovně nesplňují podmínky pro výjimku stanovenou tímto nařízením. Vnitrostátní soud nemůže ani prohlásit čl. 85 odst. 1 Smlouvy za neúčinný pro takovou smlouvu na základě odstavce 3 téhož ustanovení. Může však určit, že smlouva je neplatná v souladu s čl. 85 odst. 2, jestliže nabyt jistoty, že smlouva nemůže být předmětem rozhodnutí o udělení výjimky podle čl. 85 odst. 3.